

รายงาน การเฝ้าระวังโรค ประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL
SURVEILLANCE REPORT

รายงานการศึกษา การสำรวจ 601

โรคติดต่อ "คาลาอาซาร์"

จ.ลำปาง (มี.ค.-พ.ค.2530)

การบรรยายเรื่อง ความสำคัญ 609

ของข้อมูลข่าวสารในระบบต่อ

การบริหารสาธารณสุข โดย

นพ.ไพโรจน์ นิงสานนท์

ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

สถานการณ์โรค

611

รายงานการศึกษาระบาดวิทยาโรคติดต่อ "คาลาอาซาร์"

ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จังหวัดลำปาง (มีนาคม - พฤษภาคม 2530)

ในเดือนมกราคม 2530 มีรายงานผู้ป่วย visceral leishmaniasis หรือ kala-azar ซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ นับเป็นรายที่ 5 ของประเทศไทย (1) จากการสอบสวนโรคเฉพาะรายพบว่าในหมู่บ้านของผู้ป่วยใน จังหวัดลำปาง มีชาวบ้านที่เคยไปทำงานต่างประเทศ และยังสามารถดักจับริ้นฝอยทราย (sandfly) ได้ในหมู่บ้านอีกด้วย คณะผู้ศึกษาจึงได้ทำการสำรวจแบบ cross sectional survey เพื่อศึกษาความชุกของภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ *Leishmania donovani* (*L. donovani*) ในกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ และบุคคลในครอบครัว และชาวบ้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังได้ดักจับริ้นฝอยทรายซ้ำอีกครั้งเพื่อศึกษาถึง species ต่าง ๆ ของ sandfly นั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ หมายถึงชาวบ้าน ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปางที่เคยไปทำงานต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา คณะผู้ศึกษาได้สำรวจจำนวนประชากรของหมู่บ้านแห่งนี้ในเดือนมีนาคม 2530 สำรวจจำนวน ผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศทั้งที่กลับมาแล้ว และยังไม่กลับมา และได้สัมภาษณ์ ผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศเกี่ยวกับจำนวนครั้งที่ไป ประเทศที่ไปช่วงเวลา ที่ทำงานอยู่ต่างประเทศ ชนิดของงาน ลักษณะของงานที่ทำว่าเป็นกลางแจ้งหรือในร่ม ประวัติการสัมผัสกับการถูกแมลงกัดระหว่างที่ทำงานอยู่ต่างประเทศ หลังจากนั้นได้เจาะเลือด เพื่อส่งตรวจหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ *L. donovani* โดยวิธี Indirect Immunofluorescence

Antibody test ณ ห้องปฏิบัติการภาควิชาปรสิตวิทยา วิทยาลัยแพทย์พระมงกุฎ บุคคลในครอบครัวที่อายุใกล้เคียงกับผู้ให้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ จำนวน 1 คน ต่อครอบครัว และชาวบ้านอื่น ๆ ที่สนใจจะได้รับการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ *L. donovani* โดยวิธีเดียวกัน ในการจับรึ้นฝอยทราย คณะผู้ศึกษาใช้ Light trap. จำนวน 2 เครื่อง ดักจับรึ้นฝอยทรายที่จับได้จะถูกล้าง clear specimen, mount slide และศึกษาหา species โดยนักกีฏวิทยา ณ ห้องปฏิบัติการภาควิชาสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในหมู่บ้านแห่งนี้มีประชากร 973 คน เป็นชาย 479 คน หญิง 494 คน มีผู้ให้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ 150 คน ทั้งหมดเป็นชาย ในจำนวนนี้ได้กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว 124 คน สามารถสัมภาษณ์ได้ 105 คน พบว่าเริ่มมีการไปทำงานต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2521 มีการไปทำงาน 1 - 4 ครั้ง ระยะเวลาที่ไปทำงานเฉลี่ยคนละ 50.6 ± 7.0 เดือน ประเทศที่ผู้ให้แรงงานไปทำงานได้แก่ประเทศซาอุดีอาระเบีย, คูเวต, ลิเบีย, อิรัก, อิสราเอล, บาห์เรน, การ์ตาร์ มีเพียง 2 คนเท่านั้นที่ไปประเทศสิงคโปร์ หรือไต้หวัน ชนิดของงานที่ไปทำพบว่าเป็นช่างฝีมือ 52.3 %, กรรมกร 22.8 %, ภารโรง หรือคนครัว 13.2 %, คนขับรถชนิดต่าง ๆ 10.7 %, และเป็นช่างสำรวจ 2.0 % ลักษณะงานที่ไปทำส่วนใหญ่เป็นกลางแจ้ง 51.8 %, งานในร่ม 20.8 % และทั้งในร่มและกลางแจ้ง 26.9 % (ไม่ตอบ 1 คน) ผู้ให้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ 64 คน ที่เคยถูกแมลงกัดในระหว่างที่ทำงานอยู่ต่างประเทศ 61 คน นอนหลับในเวลากลางวันโดยไม่มีการป้องกันจากแมลง ในกลุ่มนี้เฉลี่ยเดือนละ 21.6 ± 11.1 วัน และ 27 คน ที่นอนหลับในเวลากลางคืนโดยไม่มีการป้องกันจากแมลง ในกลุ่มนี้เฉลี่ยเดือนละ 24.6 ± 8.9 วัน

ผลการตรวจเลือดเพื่อหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ *L. donovani* ในกลุ่มผู้ให้แรงงาน 105 คน พบให้ผลบวก 5 ราย คิดเป็น 4.76 %, ในกลุ่มบุคคลในครอบครัวเดียวกันสามารถเจาะเลือดได้ 77 คน เป็นภรรยาของผู้ให้แรงงาน 75 ราย เป็นบิดาและน้องชายอย่างละ 1 คน และในกลุ่มชาวบ้านทั่ว ๆ ไป เจาะเลือดได้ 13 คน ทั้งหมดเป็นชาย ไม่พบผลบวกใน 2 กลุ่มหลังนี้เลย (ตารางที่ 1) ในระหว่างที่ทำการสำรวจพบผู้ป่วยไข้เรื้อรัง 4 ราย หลังจากให้การตรวจรักษาในโรงพยาบาลอย่าง พบว่า 2 ราย เป็น Scrub Typhus และอีก 2 ราย อาการดีขึ้นโดยไม่ได้ให้การรักษาโดยตรงแต่อย่างใด

คณะผู้ศึกษาสามารถดักจับรึ้นฝอยทรายได้ 30 ตัว สามารถ clear specimen และ mounts slide ได้ 23 ตัว และสามารถระบุ species ได้ 1 specimen คือ *Phlebotomus Colobaensis*

ตารางที่ 1 การตรวจเลือดเพื่อหาภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ *L. donovani* ตามกลุ่มต่าง ๆ
และร้อยละของแต่ละกลุ่ม, หมู่บ้านแห่งหนึ่ง จังหวัดลำปาง
มีนาคม 2530

กลุ่ม	จำนวนสิ่งตรวจ	จำนวนผลบวก	อัตรา (%)
ผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงาน ต่างประเทศ	105	5	4.76
บุคคลในครอบครัว	77	0	0
ชาวบ้านอื่น ๆ	13	0	0

เอกสารอ้างอิง

1. กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข รายงานเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์
Vol. 18 No. 6 : 61-64, 69.
2. Causey O.R. : Phlebotomus of Siam with a description
of a new variety. Am.J Hyg, 28, 1938 : 487-489.
3. Theodor O. : On sandflies (Phlebotomus) from Ceylon,
Siam and Malay. Jour. Med. Res, 26, 1938 : 261-269.

ผู้รายงาน

โครงการศึกษาและฝึกอบรมในสาขาระบาดวิทยา, กองระบาดวิทยา,
ภาควิชาปรสิตวิทยา วิทยาลัยแพทย์พระมงกุฎ, คณะสัตวแพทยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

การศึกษาค้นคว้านี้พบว่าในกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ มีอัตราการมีภูมิคุ้มกันต่อ *L. donovani* เท่ากับ 4.76 % แต่ไม่พบว่ามี การแพร่กระจายของโรคนี้ไปสู่บุคคลในครอบครัว หรือชาวบ้านอื่น ๆ แต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ไม่พบการมีภูมิคุ้มกันต่อเชื้อนี้ในกลุ่มทั้ง 2 เลย เหตุที่ไม่มีการแพร่กระจาย คงเนื่องมาจากไม่มีพาหนะแพร่โรคที่เหมาะสมนั่นเอง รื่นฟอยทรายที่พบนั้นก็ไม่เคยมี รายงานว่าเป็นพาหนะแพร่โรค *Leishmaniasis* ในที่ใดมาก่อน นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2481 Causey O.R (2) และ Theodor O.(3) ได้รายงานถึง รื่นฟอยทราย ที่พบในประเทศไทยอย่างน้อย 3 ชนิดได้แก่ *P. squamipleusis*, *P. bailyi* var *Campester* และ *P. barraudi* var *siamnese* ซึ่งทั้ง 3 ชนิดนี้ก็มีได้เป็นพาหนะของ โรค *Leishmaniasis* เช่นเดียวกัน

เนื่องจากจำนวนผู้ใช้แรงงานที่ไปทำงานยังกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง มีจำนวนมากและอาจมีบางส่วนที่ได้รับเชื้อกลับมาอีก ดังนั้นจึงควรจะได้มีการศึกษาถึง อัตราการติดเชื้อที่แน่นอน ควรมีการเพิ่มความรับรู้แก่แพทย์, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อให้สามารถให้การวินิจฉัย, การรักษาผู้ป่วยได้อย่างทันทั่วทั้งที่, ควรศึกษาถึงความ เป็นไปได้ในการแพร่กระจายของโรคนี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากยังมีการศึกษาเกี่ยวกับ รื่นฟอยทรายในเมืองไทยน้อยมาก และยังขาดความชำนาญอยู่จึงควรจะสนับสนุนให้มีการ ศึกษา รื่นฟอยทรายนี้อย่างกว้างต่อไป

บทขอบคุณ

ขอขอบคุณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง, สถานีอนามัยบ้านนายาง อำเภอสบปราบ, โรงพยาบาลสบปราบ, โรงพยาบาลลำปาง, Dr. Bruce G. Weniger, และศูนย์ระบาดวิทยาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ที่กรุณาเอื้อเฟื้อและสนับสนุนการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นอย่างดี